

А. В. Демичева*Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара***ПОЛІВАРІАТИВНІСТЬ СТАТУСІВ МІСТА У ПРОСТОРІ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ**

Обґрунтовано, що міста в просторі міжнародних відносин (далі - МВ) можуть реалізовувати себе в трьох різних іпостасях – як актори, агенти та суб'єкти МВ. Таке розуміння дає змогу уявити актуальні й потенційні можливості міста як гравця на полі МВ, до того ж не обмежуватися розгляданням переважно глобальних міст, як це відбувається зараз у теорії МВ.

Ключові слова: місто, глобальне місто, актор міжнародних відносин, агент, дипломатія міст, міжнародне співробітництво між містами.

Принципи плюралізму, децентрації, фрагментарності, притаманні постіндустріальному соціуму, знаходять вираження перш за все у поліваріантності різноманітності, втраті монополій у будь-якій сфері життєдіяльності. За З. Бауманом, все стало відкритим, «проникним», динамічним [1]. Відбулася децентралізація виробництва, управління (пріоритет місцевого самоврядування та локального управління над центральним), політичної сфери. В умовах постіндустріального суспільства змінюється і простір міжнародних відносин, а отже, і перелік ключових гравців у ньому. Враховуючи глобалізацію світу, активну включеність української держави в систему міжнародних відносин та наявність певних рис постіндустріального та постмодернового суспільства в Україні, питання про нових дійових осіб міжнародних відносин, до яких відносять і міста, здається актуальним.

Проблемна ситуація полягає в тому, що в умовах постсучасності у просторі міжнародних відносин (далі - МВ) міста одночасно діють як гравці різного типу. Так, з другої половини ХХ ст. все активніше виявляють себе як акторії МВ надвеликі (глобальні, світові) міста; у полі міжнародних відносин діють агенти, що являють собою міста з будь-якою кількістю населення та ресурсною базою. Вони слугують провідниками державної політики, при цьому вони самі не створюють певних міжнародних стратегій, проте активно включені в міжнародне співробітництво. І ще одним учасником даного простору є міста – суб'єкти міжнародних відносин, тобто ті, що не відіграють активної ролі у МВ на будь-якому рівні. Таким чином, якщо розглядати лише глобальні міста як акторів МВ, як це прийнято в сучасній теорії міжнародних відносин, відбувається звуження гравців даного поля та ігноруються актуальні та потенційні можливості інших типів міст.

Проблематика, пов'язана з діяльністю нових акторів МВ, не є цілком розробленою в українській політології; її певні аспекти розглянуті в працях Л. Дорош (питання класифікації міжнародних акторів), Л. Примаченко (недержавні актори в зовнішній політиці Німеччини), Л. Чернявської (міжнародні неурядові організації). Окремо відзначимо наукові розробки С. Ковальчука щодо дослідження міжнародного співробітництва між містами. На пострадянському науковому просторі тематика акторів міжнародних відносин у цілому та окремих аспектів знайшла відображення в працях С. Афонцева, Д. Балусєва (транснаціональні злочинні об'єднання як актори МВ), І. Богданова (євро регіони як актори МВ), О. Зегонова, М. Лебедевої, П. Циганкова, Є. Хохлової (бізнес як актор МВ). При цьому міста як актори фактично не розглянуті, за винятком глобальних міст, які досліджуються у працях Є. Довбиша, М. Слуки, Д. Савкіна, В. Ягья, А.Д. Кінг, П. Нокс, П. Дж. Тайлор, С. Сассен. Зазначимо, що в теорії міжнародних відносин, на думку П. Циганкова, концепти «актор», «суб'єкт», «агент», «гравець» вживаються паралельно [2, с. 31-35]. Проте вони стосуються різних об'єктів міжнародних відносин. Мета ж статті полягає в тому, щоб розглянути місто водночас і як актора, і як агента, і як суб'єкта простору міжнародних відносин.

Специфіка сучасного етапу включення міст у міжнародні процеси потребує

звернення до досліджень у сфері теорії МВ. Стисло розглянемо еволюцію теоретичної інтерпретації учасників міжнародних відносин. Реалізм, як одна з класичних теорій міжнародних відносин, дає однозначну відповідь на питання про те, хто є учасником міжнародних політичних процесів. Для реалістів і неореалістів головним актором міжнародних відносин була та залишається держава, що постає як цілісна структура, при цьому дії держави на міжнародній арені визначаються її інтересами, продиктованими необхідністю забезпечення територіальної цілісності і суверенітету. Неореалізм визнав наявність інших учасників міжнародних відносин, однак наполягає на тому, що держави відіграють першорядну роль у міжнародних відносинах. З погляду транснаціоналізму, акторами світової політики є не тільки держави, а й корпорації, неурядові організації, окремі міністерства та відомства, а також міжнародні організації міжурядового та неурядового характеру, залучені у відносини на міждержавному, трансурядовому і транснаціональному рівнях. Згідно з неомарксизмом держава розглядається як актор міжнародних відносин, однак рушійною силою світових політичних процесів є світовий капіталізм; відповідно міжнародні події повинні пояснюватися з погляду інтересів капіталізму, а не держави. Соціальний конструктивізм, який панує зараз в гуманітаристиці, а також і теорії МВ, дозволяє трактувати «дійових осіб» міжнародних відносин як активних учасників конструювання соціальної реальності.

Місто з найдавніших часів було локусом концентрації історії і культури. Місто - це й екологія, і економіка, і повсякденне життя, і макросоціальні процеси тощо. Слово «місто» (міське поселення, населений пункт, град, іноді - городище, містечко, посад) наділене багатьма змістами. «Містами» в різні епохи й у різних країнах називали явища з дуже різним змістом і з несхожими істотними ознаками, унаслідок чого сучасні урбаністи дають місту найрізноманітніші визначення. Традиційно міста були джерелами політичних, наукових, економічних та культурних ідей, так званими інноваційними центрами, які стимулювали перетворення суспільства; вони були показниками ефективності управління, джерелами соціальних змін. Існує достатня кількість визначень міст, проте мало з них відповідають рівню розвитку як сучасної соціології, так і власне міст. Наведемо одну з дефініцій, в якій враховується соціокультурний складник міста, який зазвичай ігнорується у визначеннях. Так, професор А. Я. Гуревич трактує місто як «...особливий тип поселення, який характеризується низкою структурних особливостей та специфічними функціями в системі... соціального та культурного життя» [3, с.113]. (Тут і далі переклад наш – А.Д.) У цілому, у сучасній соціологічній думці місто розглядається як особлива соціально-територіальна та просторова форма життєдіяльності суспільства; особливий тип соціальності.

Окреслимо ракурси присутності міста в сучасному просторі міжнародних відносин. Перший статус – це актор МВ. Відомий російський дослідник МВ П.А. Циганков вважає, що в наші часи роль міжнародного актора може виконувати будь-яка соціальна спільнота чи індивід, якщо вони мають певний ступінь автономії під час прийняття рішень, чинять певний вплив на міжнародні відносини, якщо їх дії враховуються іншими акторами у процесі розробки міжнародної політики [4, с.6]. Тобто актор – це активний учасник (колективний чи індивідуальний), який, завдяки актуальним чи потенціальним ресурсам, які він має у своєму розпорядженні, самостійно, відповідно до власного розуміння своїх інтересів, приймає рішення та реалізовує певну власну стратегію, що впливає на міжнародну систему. Французький соціолог А. Турен окреслив такі атрибути соціального актора, як здатність сказати «я»; визнання з боку іншого; належність до певної групи [5]. До них можна додати можливість ігнорувати тиск системи; здатність до активних дій; здатність створювати стратегії; автономність у прийнятті рішень, наявність різних капіталів. Виходячи з такого розуміння акторів МВ, до них можна віднести глобальні (світові, мегаполіси) міста.

В останні десятиліття серед найбільших міських агломерацій виокремлюються так звані глобальні міста, тобто агломерації, наділені величезними управлінськими, фінансовими, політичними, інформаційними функціями. Саме вони стають

центрами активності міжнародної спільноти. Британський урбаніст П. Геддес у праці «Еволюція міст» (1915), вперше увів до наукового обігу концепт «світове місто». Підставою для того, щоб місто вважалось «світовим», повинно бути поєднання таких критеріїв, як політичне значення, економічна могутність та кількість населення.

Теоретичну еволюцію концепції глобальних (світових) міст здійснив російський науковець Н. Слука. Як вже зазначалося, П. Геддес використав концепт «світовий центр» для позначення міст, які відіграють особливу роль у світовому розвитку; П. Холл у праці «Світові міста» (1966, 1984) «світовим містом» назвав велике місто із надпропорційною часткою участі у світовій політиці, господарстві, культурі, мистецтві; Ф. Бродель (1979) використовує поняття «метрополіс» для назви крупних міст, що виконують інтернаціональні економічні функції; Г. Рід (1981) вводить у науковий обіг концепт «столиці капіталів», розглядаючи найбільші міста як міжнародні фінансові центри; Дж. Фрідман (1982, 1986) вживає вже розповсюджене поняття «світове місто», але позначає ним центри з домінуванням фінансової сфери та сектора послуг [6].

Визнаним дослідником глобальних міст є професор Чиказького університету С. Сассен, головні погляди якої на дану тематику викладені в праці «Глобальне місто: Лондон, Нью-Йорк, Токіо» (1991, 2001), де розглядається історичний аспект виникнення глобальних міст, їх економічна, політична та соціальна роль у міжнародній системі. Саме ці міста мають наддержавну значущість, з ними пов'язано багато ключових глобальних процесів. Завдяки своїм капіталам (економічним, політичним, культурним, соціальним) та можливостям такі міста набувають певної самостійності на світовій арені. Отже, глобальні міста мають найбільш інтернаціоналізовану економіку та соціальну структуру. С. Сассен, оцінюючи роль глобальних міст, відзначає, що глобальні міста перетворилися на ядро розвитку глобальної економічної системи, опинилися тим магнітом, який притягує владу та капітал. Вони реально позбавили частини повноважень держави у сфері політики [7]. К. Аббот (1997), продовжуючи традицію дослідження найбільших міст, використовує поняття «міжнародне місто» та зазначає, що такі міста повинні мати ознаки міжнародного центру не лише економічного, а й політичного та громадського характеру; П. Тейлор та група GaWC вживає терміни як світове, так і глобальне місто, розуміючи місто як центр корпоративних послуг. Дещо інше розуміння вкладають П. Маркузе та Р. ван Кемпен (2000) в термін «місто, що глобалізується», розуміючи не статус міста, а напрямок розвитку, якого дотримуються найбільші міста [6]. Власне М. Слука визначив глобальне місто як «агломерацію, яка наділена колосальними фінансовими, управлінськими, інформаційними та політичними функціями» [8, с. 6].

Таким чином, глобальні (світові, міжнародні) міста виконують роль як акторів міжнародних відносин завдяки особливим характеристикам та функціям. Серед основних функцій такого міста посередництво на різних рівнях (комерційне та посередництво при переговорах); функції міжнародних торговельних та фінансових центрів; центру виробництва та розповсюдження інформації; транснаціонального адміністрування світових ТНК; функція центру прийняття політичних рішень, крім того, в них концентрується переважна частина штаб-квартир як міжнародних міждержавних (міжурядових) організацій, так і міжнародних неурядових організацій. Емпірично доказану та сучасну класифікацію глобальних міст запропонував науковий колектив британського Університету Лафборо «Дослідницька група глобалізації світових міст», якою визначені 55 глобальних міст різного рангу, у тому числі чотири – Лондон, Нью-Йорк, Париж, Токіо – займають вищі щаблі рейтингу [9].

Іншу групу міст можна визначити на наш погляд, як агентів міжнародних відносин. Головний атрибут агента – залежність від середовища (системи). Агент є провідником певних стратегій, норм, при цьому логіка системи визначає логіку дій агента [10]. Тобто місто як агент МВ не створює міжнародну політику чи власних міжнародних стратегій, а функціонує на рівні міжнародної співпраці.

У сучасному світі більшість міст не є незалежними суб'єктами міжнародного права чи активними творцями власних стратегій. Проте, вони підтримують між собою активні зв'язки та розвивають співробітництво. Як зазначає український дослідник С. Ковальчук, у науковій літературі немає згоди щодо визначення такого поняття, як «міжнародне співробітництво між містами», що робить використання цього терміна дещо неоднозначним. Крім того, використовується безліч синонімів для характеристики цього явища – муніципальне партнерство, міжнародне співробітництво муніципалітетів, децентралізоване співробітництво, партнерства між містами тощо [11, с. 326]. Хоча наукових досліджень даного тренда МВ майже немає, власне це явище важко назвати новим в історії людства (співробітництво між античними полісами, наприклад). Власні традиції участі у МВ складаються у столиць та великих міст.

Міжнародне співробітництво міст також отримало назву «дипломатія міст». Концепт «дипломатія міст» розуміється як інструмент місцевого самоврядування та їх асоціацій у просуванні соціальної інтеграції; запобіганні конфліктам та їх врегулюванні, постконфліктному відновленні з метою створення стабільної обстановки, в якій громадяни можуть жити разом у мирі, демократії та процвітання [12, с. 3]. Це явно широке розуміння дипломатії міст. Організаційне оформлення процесу дипломатії міст отримує у 2000 р., коли в Парижі скликається Перша установча конференція мерів міст світу «Дипломатія міст», ініціаторами якої стали переважно середземноморські міста. На другій конференції в Афінах (2002) приймається Афіньська хартія дипломатії міст, а IV Міжнародна конференція мерів міст світу в Стамбулі (2007) провідною темою розглянула дипломатію міст та її роль у збереженні миру. Все більш важливу роль в розвитку дипломатії міст відіграє Конгрес місцевих та регіональних влад Європи (КМРВС), який діє як консультативний орган при Раді Європи. Дипломатія міст стала предметом обговорення КМРВС на весняній сесії 2008 р. У прийнятій з цього питання резолюції наголошується, що «дипломатія міст виражає зростаючу важливість міста як дійової особи на міжнародній сцені» [13]. Конгрес закликав міста брати участь у діяльності «дипломатії міст»; підтримав міста та їх асоціації в створенні мереж співпраці для підвищення ефективності дипломатії міст; зобов'язався взяти участь у розвитку міжнародної структури сприяння дипломатії міст; запропонував працювати в тісній співпраці з міжнародними міжурядовими і неурядовими організаціями з метою розробки Хартії дипломатії міст і заснувати відповідні пілотні проекти. Важливим елементом руху дипломатії міст є Організація міст Всесвітньої спадщини.

Механізмом практичної реалізації дипломатії міст є рух «міст-побратимів» та «міст-партнерів». Статус міста – побратима дозволяє звертатися в міжнародні організації за підтримкою спільних проектів. Міжнародний рух поріднених міст зародився в роки Другої світової війни, під час якої англійське місто Ковентрі та радянський Сталінград прийняли рішення про встановлення дружніх зв'язків та їх використання для розвитку співробітництва в інтересах миру та благополуччя людей. Такі альтруїстичні цілі здобули всесвітнє визнання та сприяли поширенню цієї ініціативи в різних країнах. У 1957 р. представники міст-побратимів створили Всесвітню федерацію поріднених міст (ВФПМ), рішенням якої від 1963 р. остання неділя квітня названа Всесвітнім днем поріднених міст. У 2004 р. в Парижі відбувся установчий Конгрес організації «Об'єднані міста та органи місцевого самоврядування» (ОМОМС), яка стала результатом злиття трьох організацій – Всесвітньої федерації поріднених міст, Міжнародного союзу органів місцевого самоврядування та Всесвітньої асоціації найбільших міст (метрополій) «Метрополіс» із штаб-квартирою в Іспанії [14, с.5]. Згідно документам, ОМОМС ставить досить різноманітні цілі, серед яких: сприяння сильному й ефективному демократичному місцевому самоврядуванню в усьому світі; зміцнення єдності членів організації і сприяння співробітництву між ними; забезпечення ефективної політичної представленості органів місцевого самоврядування в міжнародному співтоваристві, зокрема в ООН та її установах; виконання функції всесвітнього

джерела знань, обміну досвідом і укріплення потенціалу шляхом підтримки створення і зміцнення вільних і автономних територіальних об'єднань та національних асоціацій; сприяння економічному, соціальному, професійному, екологічному і культурному розвитку територій; сприяння децентралізованій співпраці і міжнародному співробітництву територіальних об'єднань та їх асоціацій; сприяння виникненню та розвитку поріднених міст і встановленню партнерських відносин між ними як засобу поглиблення знання людьми один одного і дружби між ними та ін.[14, с.5-7]. Розглядаючи дипломатію міст як пріоритетний напрямок діяльності, ОМОМС у 2008 р. провела в Гаазі першу Всесвітню конференцію стосовно дипломатії міст, яка мала тематичну спрямованість «Роль місцевих влад у запобіганні конфліктам, зміцненні миру та в постконфліктному відновленні».

Міста-партнери – це міста, локальні уряди (органи місцевого самоврядування) яких встановлюють між собою прямі контакти та на їх основі формують відносини в будь-якій сфері, переважно економічній, фінансовій, захисту довкілля, соціальній, та на різних рівнях (між локальними урядами, органами місцевого самоврядування, навчальними закладами, неурядовими організаціями, підприємствами тощо). Партнерство спрямоване на реалізацію певного (чи декількох) проєктів. Побратимство ж реалізується через обмін спеціалістами, театральними, спортивними колективами, академічний обмін з містами-побратимами. Тобто, за великим рахунком, побратимство реалізує себе в культурно-освітній сфері.

Отже, протягом останніх десятиліть накреслилася чітка тенденція того, що міжнародні відносини – це не ексклюзивна площадка для національного уряду. Дипломатія як засіб презентації та захисту своїх інтересів використовується й органами місцевого самоврядування. Міста, органи місцевого самоврядування набули значного досвіду у сфері міжнародних відносин та роблять свій внесок у розвиток сучасного світу, беручи участь у децентралізованому міжнародному співробітництві. У даному сенсі дипломатія міст являє собою форму децентралізації міжнародних відносин, яка передбачає трактування місцевого рівня реалізації практик МВ як ключового. Важливу функцію в міжнародній співпраці міст, яку потрібно розглянути в подальшому, відіграє мер міста, оскільки мери (особливо столиць, великих міст) є авторитетними лідерами, здатними впливати на процес міжнародного співробітництва.

І останній, на наш погляд, ракурс присутності міста в полі МВ – це суб'єкт даних відносин. Вважаємо можливим застосовувати поняття «суб'єкт» для позначення міст, що не позиціонують себе як активні учасники МВ. Причини такої пасивної ролі можуть бути різними – обмежені матеріальні, інтелектуальні ресурси; відсутність активної позиції місцевої влади щодо участі в міжнародному співробітництві; відсутність креативної групи щодо запропонування якогось проєкту для сумісної (наприклад, з містом-партнером) реалізації; відсутність інформації щодо дипломатії міст та її можливостей для розвитку міста тощо.

Таким чином, у сучасному деконцентрованому, глобалізованому просторі міжнародних відносин існує поліархічна конфігурація акторів, серед яких місто займає все більш вагомі позиції. При цьому місто теж має поліваріантні статуси як учасник міжнародних відносин: актор – агент – суб'єкт.

Бібліографічні посилання

1. Бауман З. Текущая современность [Текст] / З. Бауман. – СПб : Питер, 2008. – 240 с.
2. Цыганков П.А. О содержании термина «международный актор»: вклад социологии [Текст] / П.А. Цыганков // Пространство и время в мировой политике и международных отношениях: материалы 4 конвента РАМИ : в 10 т. / под ред. А.Ю.Мельвиля. – Т. 1. : Акторы в пространстве и времени мировой политики / под ред. М.М.Лебедевой. – М. : МГИМО-Университет, 2007. – С. 30–42.
3. Гуревич А. Я. Словарь средневековой культуры [Текст] / А. Я. Гуревич. – М. : «Рос. полит. энцикл.», 2003. – 632 с.
4. Цыганков П. Акторы и факторы в международных отношениях и мировой политике

[Электронный ресурс] / П. Цыганков // Приватизация мировой политики: локальные действия - глобальные результаты / под ред. М.М. Лебедевой. – М., 2008. – Режим доступа : http://polit.msu.ru/pub/unn_mpmo/library/Actori_i_Factori.pdf – Загл. с экрана

5. Турен А. Возвращение человека действующего. Очерк социологии [Текст] / А. Турен. – М. : Науч. мир, 1998. – 204 с.

6. Слука Н. Эволюция концепции «мировых городов» [Текст] / Н. Слука // Регион. исследо. – 2005. – №3. – С. 19–37.

7. Sassen S. The global city: London, New York, Tokyo [Text] / S. Sassen. – Princeton : Princeton univ. press, 2001. – 447 p.

8. Слука Н. Глобальные города в современной архитектуре мироустройства [Текст] / Н. Слука // Региональные исследования. – 2006. – №1. – С. 5–22.

9. Слука Н. Глобальные города [Электронный ресурс] / Н. Слука // Эксперт. – 2008. – №15 (604). – Режим доступа : http://expert.ru/expert/2008/15/globalnue_goroda/ – Загл. с экрана

10. Сафронова О.В. К вопросу о генеалогии конструктивизма в теории международных отношений [Электронный ресурс] / О.В. Сафронова. – Режим доступа : [http://www.unn.ru/pages/issues/vestnik/99990200_West_MO_2004_1\(2\)/10.pdf](http://www.unn.ru/pages/issues/vestnik/99990200_West_MO_2004_1(2)/10.pdf). – Загл. с экрана

11. Ковальчук С.І. Визначення сутності поняття міжнародного співробітництва між містами як однієї із форм міжнародної співпраці [Текст] / С.І. Ковальчук. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2010. – С.326–330.

12. City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Politics [Text] / Rogier van der Pluijm. – The Hague : Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 2007. – 45p.

13. The Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe. 14th Session. Resolution 251 (2008). City diplomacy [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.alda-europe.eu/newSite/public/doc/318-Explanatory_memorandum_CPL_14_12REP_2008.pdf. – Title from the screen.

14. Отношения с организацией «Объединенные города и органы местного самоуправления» и проект соглашения между ЮНЕСКО и этой организацией от 17.03. 2005, Париж [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001388/138859r.pdf> – Загл. с экрана

Демичева А.В. Поливариативность статусов города в пространстве международных отношений: к постановке проблемы

Доказывано, что города в пространстве МВ могут реализовывать себя в трех разных ипостасях – как акторы, агенты и субъекты МВ. Такое понимание позволяет представить актуальные и потенциальные возможности города как игрока на поле МВ, к тому же не ограничиваться рассмотрением преимущественно глобальных городов, как это происходит сейчас в теории МВ.

Ключевые слова: город, глобальный город, актор международных отношений, агент, дипломатия городов, международное сотрудничество между городами.

Demicheva A. Multitude of city status in the area of international relations: to formulation of this problem.

In terms of post-industrial society a nature of all the basic components of its existence changes, including the area of international relations (hereinafter – IR) and list of key position players in it. Centralization and recognition of state as the main actor of IR change by understanding of polyarchy, and presence in this field new actors, among them cities are distinguished. We consider that the cities in area of IR can realize itself in three different images – as actors, agents and IR subjects. This understanding makes it possible to imagine actual and potential possibilities of city as a player in the area of IR, moreover, is not limited to examining only global cities, as it happens in theory of IR at present.

So global (world) city are the actors of modern IR. Global city as actor is an active member of IR, who having their own actual or potential resources, independently, according to own understanding of their interests, decides and realizes a certain own strategy that affects on the international system. The main functions of this city are: a mediation at different levels (commercial mediation and mediation in negotiations); function of international trade and financial centers; center of production and dissemination of information; transnational administration of multinational corporations; as a center of political decision-making, in which the main part of headquarters of both international (inter-governmental) organizations and international NGOs are concentrated.

Another group of cities acts as agent of international relations. The main attribute of agent is dependence on the system. The agent acts as a conductor of certain strategies, norms, herewith the logic of system determines the agent's logic of action. That is a city as IR agent doesn't create its own foreign policy or international strategies, but it acts at the level of international cooperation. In today's world, most the cities are not independent subjects of international law or active creators of their own strategies. However, they maintain active contacts with one another and develop cooperation in any field. International cooperation between cities also been called "city diplomacy".

The last aspect of city existence in area of IR are subjects that don't act as active players of

international relations on global or on local levels.

Key words: city, global city, actor of modern IR, agent, city diplomacy, international cooperation between cities

Надійшла до редколегії: 14.04.2014

УДК 323.22

И. В. Ищенко

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

**ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ПОСТМОДЕРН КАК ФАКТОРЫ НЕСТАБИЛЬНОСТИ
ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕЖИМОВ**

Исследовано влияние глобализации и постмодерна на нестабильность общества в условиях различных политических режимов.

Ключевые слова: глобализация, постмодерн, нестабильность, политический режим, плюрализм, деинституционализация, протест, социальные сети, диффрагментация массового сознания.

Постановка проблемы.

Глобализация в современных социокультурных условиях напрямую связана с процессом постмодернизма, который переходит из наиболее развитых, демократических систем в развивающиеся, переходные и авторитарные. Влияние постмодернизма на современное общественное развитие неоднозначно. Творческий характер деятельности, поиск наиболее оптимальных путей развития – несомненные достоинства, ставшие результатом влияния постмодерна на общественную жизнь. Однако его проявление в потенциальной импульсивности социума вызвано прежде всего той легкостью, с которой она может распространиться с микроуровня до масштабов значительной части общества и привести к дестабилизации политической системы, что и привлекает внимание к этому феномену. Такие качества постмодернизма, как антитоталитарность и плюрализм, порождают множественные ситуации раздражительности как отдельной личности, которую пытаются поставить в определенные пространственно-временные ограничения, так и социальных групп, наиболее подверженных влиянию этого феномена.

Постмодернизм обладает качествами, способствующими применению постмодернистской парадигмы к описанию и интерпретации политических процессов. Это стало характерно для западной политической мысли и, в частности, для Франции. Студенческие волнения 1968 г., как известно, привели к отставке президента Шарля Де Голля и смене правительства. Ряд исследователей считают именно этот период началом отсчета, когда постмодерн активно проникает в политику. Подобный поворот событий возможен при условии, что социально-политический мейнстрим становится масштабнее за относительно небольшой временной интервал, и к тому же множественные аттракторы расположены как координаторы, задающие общий вектор развития политической ситуации. В качестве аттракторов могут быть высокий уровень жизни, благоприятные условия для раскрытия творческого потенциала в геополитическом окружении данного государства, неудовлетворение социальных потребностей, низкая социальная мобильность, правовая незащищенность внутри его и др.

Анализ последних исследований и публикаций

Важное теоретико-праксеологическое значение имеют результаты XVIII Конгресса МАПН, который состоялся в 2000 г. и был посвящен проблемам постмодерна в политике. Профессор Ю. В. Ирхин в своем научном обзоре отметил ряд важных тенденций, на фоне которых проходил этот форум. В частности, в рамках постмодернистского подхода к современной политической науке и состоянию общества следует отметить возросшее значение: культурного и политического многообразия (расцвета политических субкультур, мезо- и микрокультур); распространения политических ценностей постмодерна; проблем